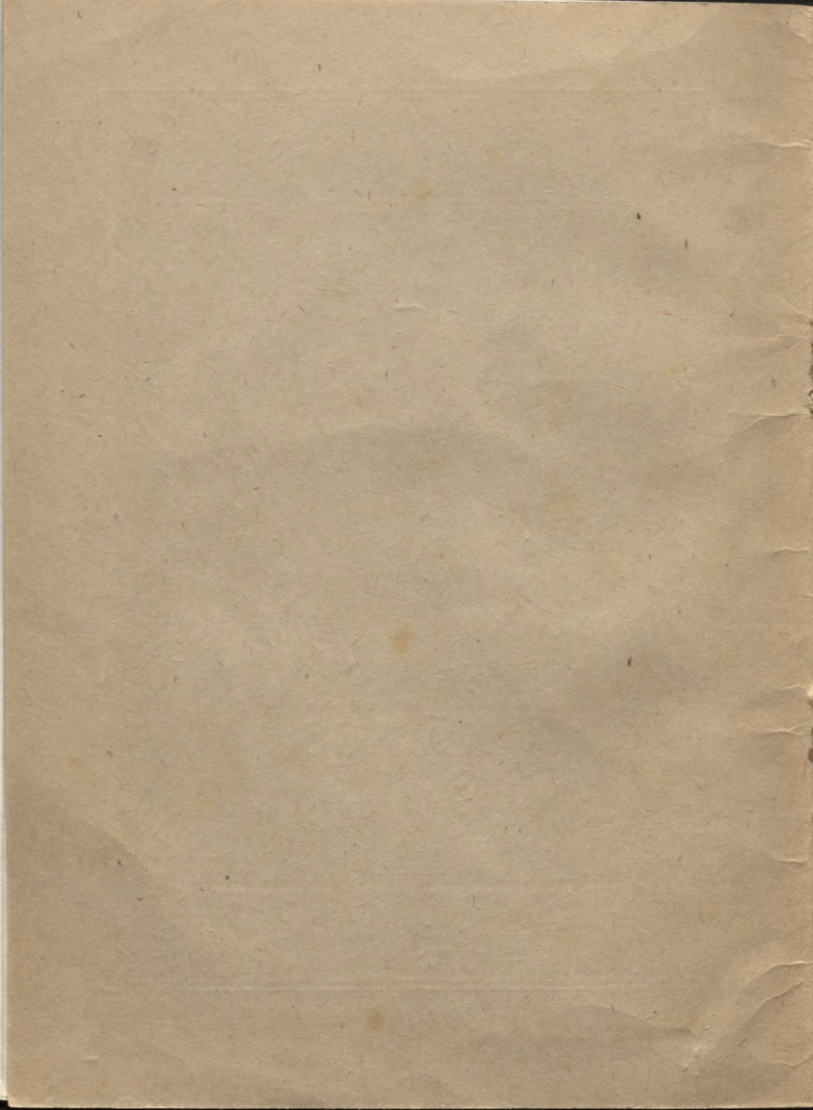
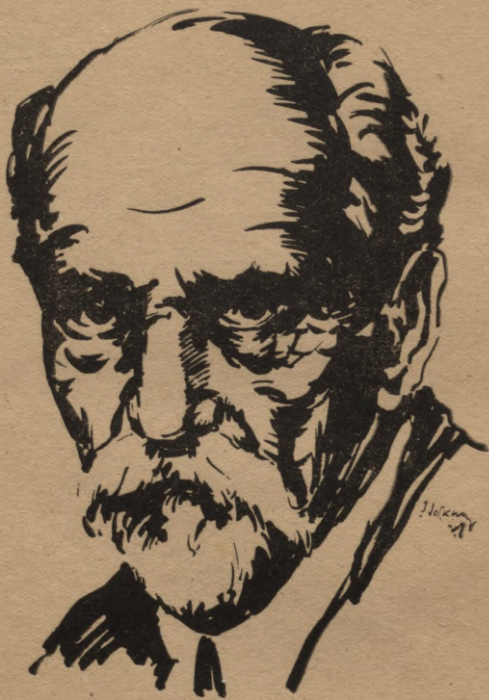

JĀNIS RUDZĪTIS

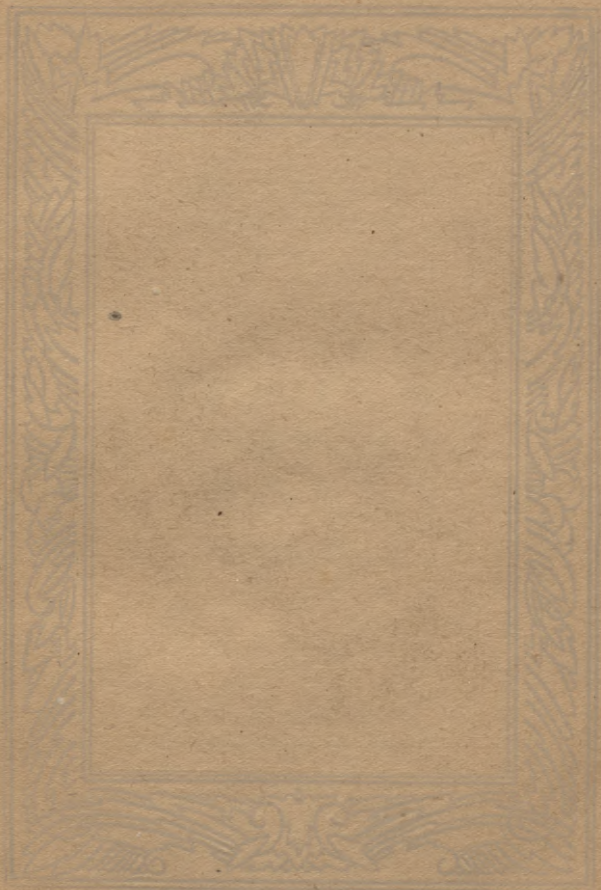
SPĪDOLA
NĀVES
SALĀ

L. Rariv.

JURA SOIKANA
vāks un grafiskais ietērs

Publishing business approved by CCG
Wullenwever Druck. Lübeck 031a März 48 Kl. C.

JĀNIS RUDZĪTIS

SPĪDOLA
NĀVES
SALĀ

MEDITĀCIJA
PAR RAINA TEMU

IZDEVIS J. ŠINS LIBEKA

1 9 4 8

LATVIJAS VALSIS
BIBLIOTĒKA
90— 14.067

āves sala — daži to saukuši
arī par Mironu salu. Kad
dzirdat pieminam šo vietu,
jūsu atmiņā atplauksnīsies vācu ro-
mantika Arnolda Bēklina gleznā tverta
mistiskā ainava. Gleznas dažādās re-
produkcijas kādreiz latviešiem bija
visai mīlas: zeltītos vai melnos ietva-
ros tās karājās pilsoņu dzīvokļos pie
sienas, bija iespiestas pastkartēs un
grāmatās. Tā šis svešais un mums
gana banālais gleznotājs varētu lepo-
ties, ka viņam bijusi nenoliedzama
ietekme uz latviešu sava laika reli-
gisko sentimentu. Andrieva Niedras
kapu dziesma par dzīves jūras klusa-
jiem krastiem un salu plašā mūžībā
ir viens šīs ietekmes pozitīvais pie-
mērs, jo dziesma valdzina ar izteiks-
mes monumentālo vienkāršumu un
dzejisko tēlu skaidro zīmējumu. Bet
kā lai noliedz, cik daudz arī launa
darījusi Bēklina glezna ticīgo ļaužu

gaumei, ārdīdama neskaitāmās paau-
dzēs izveidojušos latviešu nacionālās
mentālītātes priekšstatus par viņas sau-
les ārēm un velu ganībām, uz kuriem
Zemes māte aizved arāju pēc pēdējās
vagas, bārenīti pēc pēdējā vērpuma
un karavīru pēc tam, kad Dieva dē-
li, pārstaigādami kaujas lauku, ietin
viņa dvēselīti baltā linu palagā.

Bieži esmu domājis par Poruka
Mironu salu ar milzīgo zelta biķeri,
kas, pilns dzeltena vīna, spīguļo dzin-
tara kalna galā. Tālu aiz jūrām
paceļas divainā baigumā mirdzošais
dzintara kalns. Pieveriet acis, un jūs
redzēsīt, kā saules lēktā turp steidzas
mirušo gari. Ieklausaities, kā skaņ-
tur kāda krāšņa aizsaules dziesma.
Gari steidzas, lai, dzerdami dzelteno
vīnu, nogremdētu biķerī visas cilvē-
ces slāpes un dvēsele pēc nāves be-
dzot būtu brīva no sāpēm. Patiesi,
tā ir iespaidīga aina, grandiozs sak-
rāls rituāls, ko tēlo Poruka dzejolis,
varbūt viens no genālākajiem latviešu
lirikā, kuŗš, blakus minot, der par
pierādījumu dzejnieka latviskajam ga-
ram, jo vai gan citādi viņš tieši dzin-

tara kalnu būtu ieraudzījis visas cil-
vēces Miroņu salā?

Tās bija tikai pēkšņas asociācijas,
kas radās, domājot par Nāves jeb
Miroņu salas nosaukumā ietverto jē-
gumu. Ir mums vēl kāda cita Nāves
sala. To ieraugām, kad paveras priekš-
kars Raiņa Uguns un nakts ceturta-
jam cēlienam.

pkārt bezvīļu jūra, pašā
salā bezvēja gaiss. Vislie-
lākais miers sagaida tos,
kas dodas ceļojumā uz Raiņa Nāves
salu, — tik liels, ka dažus dzird zē-
lojamies: »Kā miegs, kā tvaiks visus
māc.« Plūst kaut kur rāma mūzika,
un skaņas tik saldas, ka aijā kā mai-
ga šūpuļa dziesma. Liega burvība kā
rožu dārza smarža apņem no visām
pusēm. Sirdij jābūt cietam akmenim,
lai spētu palikt nejūtīga un atvairīta

vēlēšanos ienirt svētlaimīgā sapņojumā, uz ko aicināt aicina Nāves sala.

Bet varbūt ko reālāku? — Galdi pilni, lūdzul! Te ir ko ēst, un te ir ko dzert. Vēlaties zeltu? — Tas mēs tājas pa ielām. Tikai šis miegs, — šis miegs, kas mācas virsū gluži neatvairāms, — tas kļūst biedīgs, jo rodas sajūta, ka aizmiegot var pārvērsties par apburtu akmens kluci cilvēka izskatā. Tāpēc kareivji, kas te ieradusies, sāk domāt, ka tā esot kāda nolādēta sala.

Jautājiēt Kangaram, — viņš pateiks, kas ir šī Nāves sala. Dzirdiet, viņš atzīstas, ka gribot te savus pretiniekus sist ar ikdienību. Kangars vienmēr zina, kādi ieroči un kādas cīņas mēstodes kurā vietā der. Ja ikdienība kļūst par nāvīgu kaŗa vāli viņa rokās, tad nav vairs šaubu, ka Raiņa Nāves sala atrodas apmēram turpat, kur Miera un pieticības mala jeb Trekno cūku zeme. Tajā reiz nelaimīgi bija nokļuvis kāds Skalbes jauneklis . . . Abas teritorijas gluži tuvu viena otrai, un nu mēs vēl atceramies, ka uz to pusi neklājas doties. Pazagšus gan

— ja naudas diezgan — inkognito mēdzam savu nedēļas nogali pavadīt vai nu Nāves salā vai Trekno cūku zemē. Kam vairāk drosmes ignorēt vecus aizspriedumus, tas pārceļas turp uz palikšanu.

Baltu gulbju ratos, ko apņēma saules zeltā mirdzoši mākoņi, Nāves salā nolaižas Spīdola, — tā, kuŗa »skaistāka par visu, kas zemes virsū un zem zemes ellē,» visu valdītāja un mūžīgi mainīgā daile, kas spīd pati no savas gaismas. Tik liela viņas vara, ka pat Nāves salā nav vēl tai gala. Tā ir tā pati Spīdola, kas Uguns un nakts prologa veļu parādē, savrup turēdamās, soļo lepnu kareivju pulka priekšgalā, sarkani zeltainā spožumā mirdzēdama; tā pati, kas sava tēva pili bijusi raganīgu rotaļu dalībiece un sastapusies ar mūžīgās tumsas valdnieku, gan dziļi viņu nīzdama, tomēr tieši un netieši būdama viņa sabiedrotā. Vēl nesen viņa bija ienirusi Burtnieka dzelmēs un darījusi ko varēdama, lai kavētu nogrimušās Gaismas pils augšāmcelšanos, kaut pati ir kā spožākā gaisma.

Spīdola mainās. Ne vētras pade-
beši un zībeņi, bet tikai lēna vēsmiņa
pavada viņu uz Nāves salu. Nekur
citur, kā tieši Nāves salā atskan Spī-
dolas liegākā dziesma, kurā kulminē
Uguns un nakts romantiskais ele-
ments:

Dzer manu dzidrumu
Avotā,
Plūc manu mirdzumu
Ābolā!
Kas mani dzer,
Pats sevi tver,
Sev jaunai saulei logu ver.

Plūstošās pasaules dienas daile
runā šai aicinājumā. Tā parādās avota
dzidrumā, ābola mirdzumā, ik ziedā
un sīkā odziņā, mākonī un smilšu
olī, visas dabas formu un krāsu krāš-
ņajā daudzveidībā. Bet ar skaistumu
pārpilnā pasaule ir līdzība cilvēka
dvēselei. Apzinādamās dabas daili,
dvēsele ieraudzīs pati savu skaistumu.
Un brīnumaina alga gaida daiļuma
ņēmēju dvēseli:

Viss tavš nemiers aizlidos
Vieglās vakarvēsmās,
Sirdi smagums izgaros
Vaidu dvēsmās.

Visas ilgas apklusis
It kā rudens dziesmas, —
Mieru tevīm atnesīs
Saldas liesmas.

Brīdi vēlāk seko solījuma papildinājums. — Tie, kas dzers dzidrumu no Spīdolas avota un plūks viņas mirdzumu ābolā, aizmirsīs nevien darbu, bet arī visu, kas skarbs, un visu ne-mieru, un ilgas un riebumu. Tiesām, ieraugot aiz miglas tvaikiem bagātīgi klātus galdus un parādoties meitenēm, kas rotātas puķu vītņēm, kareivji, bargu cīņu liecinieki, jūt svētlaimes tuvumu. Bagātīgas veltes daļa Spīdola Nāves salā, un daļa visiem vienāda:

Aizmigt mūžīgā nemanā,
Noslikt visuma skaistumā.

Tā ir alga, kas vilina daudzus. Lai mīgo taču pasaulē gaužām maz. Dažs grūtdienis jau piedzimis, cits vilies savās cerībās, vēl cits kļuvis cīņās uzvarēts. Visi viņi, Aspazijas vārdiem runājot, vēlētos, lai »saldā sapņu pasaulē sadzīst slimā dvēsele.« Bet visvairāk šī Spīdolas dāvana tik tiem, kas principā noraida patieso dzīvi, jo domā, ka daļums šķīrams no reālītātēm un lemts tikai izredzētu garu

vientūlai rotaļai, Šādas dāvanas nē-
mējiem parasti piemirstas, ka ar to
Spīdola viņiem parādījusies tikai vie-
nā no saviem daudzajiem veidiem.
Piemērodamās Nāves salas burvībai,
mainīgā Spīdola vilina jaunā veidā,
un īsteni nekad viņas vara nav bijusi
tik sugestīva kā šoreiz.

Meklēdams pazudušo Laimdotu,
arī Lāčplēsis nokļuvis Nāves salā.
Viņš ir jau noguris gaŗajās gaitās un
ne vienmēr veiksmīgās cīņās. Pa visu
tautas pagātņi Lāčplēsis bija izstaigā-
jis, lai nokļūtu Gaismas pili, kas no-
grimusi Burtņieka dzelmē. Viņš bija
redzējis tās godību un mācīties tās
gūdrību — »sevi pilnīgu darīt, sevi
citiem ziedot, lauzt gaismai ceļu, ver-
dzību kļiedot.« Daudz spēka viņam
vajadzēja, lai pārliecinātos, ka spiedī-
gaiss gaiss nogrimušajā Burtņieka pili
ir tikai māneklīgs šķitums, ar ko brī-
vības kareivi domā atbaidīt Melnā
brunīņieka aklā paklausībā nokļuvuši
Spīdola ar mošķīgajiem palīgiem. Vi-
sas pusnaktis briesmas izcieta Lāčplē-
sis, cīnīdamies par zelta atslēgu, ar
ko Gaismas pili celt augšup. Velnus

un pūķi kāvis, viņš atvēzējās ar zobenu un uzveica zārkā gulošo sevi pašu, bet tas ir visbaigākais brīdis, kad kāds ierauga pats sevi zārkā gulam, un tikpat baigs dialogs pašam ar savu mironi, kas aicina samierināties ar nomales laimīti un izvēlēties gludo ceļu. Lāčplēsis ieguva brīvības atslēgu. No ezera dzelmju tumsas baismas, tūrā zeltā pār tālēm spīgo dama, pacēlās Burtnieka pils.

Burtnieka pils bija augšāmcēlusies, bet — Laimdota pazudusi. Jaunas gaitas un jaunas cīņas gaida Lāčplēsi.

Katrs cīnītājs alkst pēc atelpas, tāpēc nu arī Lāčplēsis, nokļuvis Nāves salā, vēlētos reiz »aizmigt mūžīgā nemanā, noslikt visuma skaistumā.« Tālu kāda balss gan sauc Laimdotas vārdu. Arī Nāves salā Lāčplēsis nav aizmirsis likteņa lemtu misiju:

Kad laimīga, brīva būs Latvija,
Tad mana gaita būs pabeigta.
Pēc Latvijas — Laimdotas ilgas spiež,
Iz manām acīm asaras rieš.

Bet Lāčplēsim liekas, ka viņa gaitas līdzinās jau dēkām. Dēkas viņam rieb, un tādēļ — kaut jau te, Nāves

salā, tās būtu galā. Un ja Lāčplēsis runā par brīvu un laimīgu Latviju, tad Spīdolai rodas iemesls izmest repliku ar savu būtiskāko jautājumu, kas Lāčplēša ideālu novērtē par nepilnīgu. Spīdola jautā: »Tik brīva un laimīga Latvija? Ne mūžīga? Vai tas ir viss?

Mūžīgā Latvijai! Pirmo reizi ideju par Mūžīgo Latviju saka latviešiem Rainis ar Spīdolas muti, un šie divi vārdi, sastapdami jutīgu dvēseli, stindzina tā, itin kā kad būtu pavērušies vārti uz pašu bezgalību. Vēl jau ne maz nav tik sen tas laiks, kad skaļi jo skaļi skanēja Mūžīgās Latvijas daudzinātāju koris. Daudz un dažādos veidos par Mūžīgo Latviju runāja dzejnieki ar savām vārsēm, valstsvīri ar runām un publicisti ar dedzīgiem ievadrakstiem. Daudz nedomādami par Mūžīgās Latvijas idejas konkrēto saturu, mēs visi to jutām ap sevi un sevi. Tā bija Latvija, kas nesaistījās ap geografiskām robežām, un neskāra to arī laika plūsma. Zinājām, ka Mūžīgās Latvijas balss, kā Virza teica, »no kapiem un šūpuliem

nākdama, « visus aicina un sauc, saistot aizgājušās paaudzes ar esošo un nākošajām. Tajās laimīgajās dienās vēl nevajadzēja pārdomāt, vai Mūžīgā Latvija tiešām pastāvēs arī tad, kad laicīgajā Latvijā varbūt nebūs vairs ne brīvības, ne laimes . . .

Kā ideja par Mūžīgo Latviju saprotama Spīdolas jautājumā? Vai viņa to domā tāpat kā mēs savas valsts ziedu laikos? — Ja esam apdomīgi, jāatzīst, ka patiesībā viņa atkal grib saistīt Lāčplēsi tikai ar jaunu kārdinājumu, jo tai brīdī Spīdolas uztverē Mūžīgā Latvija nozīmē to pašu, ko agrākais solījums par aizmīgšanu visuma skaistumā. Jo kurp tad aicina Spīdola Lāčplēsi? —

Līdz zemes malai mēs aiziesim,
Kur zeme sakūst ar debesīm,
Kur saules dārzi, debess vārti,
Kur saules meitas zied rožu sārti,
Kur pērkondeļi zeltu kaļ,
Kur ziemas milži sniegu maļ,
Kur saule vakaros atgulstas
Iekš sarkanzelta laiviņas.

Vēl tālāk: Aiz zemes un debess malās, kur nav nekā, kur plešas tikai jūra, kur nav ne salas, ne vilņu, ne

vētras, ne dienas, ne nakts. Tas viss gan atrodas neiedomājamā tālumā prom no Nāves salas, bet, tāpat kā apburtajā Nāves salā, arī tur nav tās Mūžīgās Latvijas, kas apņemtu šūpulus lauku sētās un pilsētas namos, arāja sējumu un fabriku dūmeņus, nabadzīgas jumbistabiņas, gaumīgus salonus un baltas smiltaines, kurās atpūšas senu paaudžu kauli. Bezgalībā projicētais Spīdolas ideāls par Mūžīgo Latviju šoreiz nav nekas cits kā abstrakta abolūtās dailes valstība. Tajā nemanām neviena cita svētuma kā tikai individuālā pārdzīvojumā tveramo neitrālizēto bezkaislīgo skaistumu, un pirmais pants šīs valstības satversmē līdzinās sauklim — mākslu mākslai.

Zinām šo saukli un pazīstam tā motivāciju. Tas runā par cilvēka radošā gara brīvību. Māksla daudzkārt tik nekautrīgi verdzināta pa labi un pa kreisi, ka tās neatkarība ir pašsaprotams ideāls katrai daiļuma alcējai dvēselei. Ieradusies Nāves salā, Spīdola gan parādās tikai vienā no saviem daudzajiem veidiem, bet viņas

aicinājums un apsolījums ir būtiski patiesi. To nevar tik vienkārši noraidīt. Tik tiešām mēs vēlētos Latvijas mūžīgumu, ko radījis gleznotājs, rakstnieks, skaņu mākslinieks, skulptors, aktieris, dziedātājs, katrs sekodams tikai sava talanta ievirzei un mākslinieciskai pārliecībai. Bet Mūžīgās Latvijas šāda veida eksistenci kopš sendienām apdraudējusi mūžīgā Vācija un mūžīgā Krievija. Kaut dažkārt pīšļos satriektas, tās palikušas mūžīgas ar mums draudīgo garu, un tieši tādēļ ceļš uz Spīdolas iecerēto Mūžīgo Latviju vienmēr pārtraukts ar negaidītu aizsprostu. Tāds ir iemesls, kuŗa dēļ bīstami domāt par absolūtās dailes valstību kā Mūžīgās Latvijas ideālu.

Diezgan zīmīgi, ka šāds ideāls kļūst par Spīdolas aicinājumu tieši Nāves salā, kur valda miegains miers un materiālistiska peticība, kur augstākā bauda ir saldkaisles mirklis. Pilsoniska peticība un no zemes atraisītais absolūtais skaistums taču ir dabiskie pretpoli. Kā vienā, tā otrā gadījumā tiek ignorēta cilvēka in-

stinktu diktētā griba būt cīnītājam. Vēl zīmīgāk, ka jākož nāves ābols, lai varētu sekot Spīdolas aicinājumam, jo tam, kas šim aicinājumam seko, zemes dzīvē jābūt mirušam. Alkdami pēc aizmīgšanas mūžīgā nemanā un noslikšanā visuma skaistumā, daudzi to arī darijuši, bet tikai retais no tādām nokļuvis Mūžīgās Latvijas pagalmos. Lielākā daļa zuduši tautai un dzimtenei vai palikuši bez jebkāda ieguvuma. Vislaunākie tie ne pārāk retie gadījumi, kad nāves ābola košdēji, tautai miruši, turpina dzīvot kā Kangara sabiedrotie.

Varonis Lāčplēsis, Gaismas pils augšupcēlējs un jodu kāvējs, nav vēl atradis pazudušo Laimdotu, bet, nokļūdams Nāves salā, arī viņš top pieticīgs un zaudē gribu cīnīties tālāk. Lāčplēsis kož Spīdolas nāves ābolā. Bet tas ir tas pats Lāčplēsis, kas pie valdnieces Spīdolas telts jauncelāmās Rīgas priekšā lielā izmisumā un neziņā bija teicis savu brīdinājumu: »Tu nemierīgā un mainīgā, pielūko tu, ka uz skaidrību mainies pati ar savu daili!«

Ka mūžam mainīgai Spīdolai jāmainās uz skaidrību, šo Lāčplēša brīdinājumu sapratīsim tā, ka jānoskaidro dailes attieksmes ar nacionālās eksistences izraisītām vajadzībām. Reālie apstākļi rada pretstatu sadursmī starp mākslas brīvību un tautas brīvību. Brīvā māksla var būt draudīga brīvai tautai, to jau zinām. Bet brīva tauta ir kas vairāk nekā brīva māksla. Pretstatu sadursmē jāizšķiras par vienu vai otru. Pēc klasiskās drāmas konstrukcijas likumiem cīņa kulminē ceturtajā cēlienā. Nāves salā tiešām tas notiek. Sadursmē rodas lūzuma brīdis, un mainīgā Spīdola mainās uz skaidrību.

Mēs būtu apmierinājuši nacionālā heroisma lepnumu, ja arī šai gadījumā varētu daudzināt tikai Lāčplēša nopelnus. Bet viņam pieder tikai brīdinājums par nepieciešamību noskaidrot Spīdolas tuvākos un tālākos mērķus. Lai tas varētu notikt, vispirms palīdz Kangara lišķība. Tā tas nu ir, ka arī nodevēji daudzas lietas pamāca skatīt skaidrākām acīm. Katrs Kangars, vienalga uz kuŗu debess pusi

viņš šķielētu, kāpina mūsu modribu. Dažu labu nāves ābolu, tāpat kā Lāčplēsis Nāves salā, esam izspļāvuši tikai pēc tam, kad pār muguru kritis kāds smags Kangara sitiens.

Tas, kas seko tālāk, izriet no pašas Spīdolas atzinuma, ka tikai ar Lāčplēsi, šo elementārā zemes spēka pārstāvi un tautas varoņgara iemiesojumu sa-
stopoties, viņas priekšā radies vēl otrs, kas mūžīgs tāpat kā viņa, ka abi viņi ir no viena celma dzītas atvases. Cīnīdamies katrs par sevi, viņi nevar uzvarēt. Tāds ir likteņa nosacījums, ka uzvaras labad jācīnās kopā. Īsteni viens bez otra viņi nemaz nevar pas-
stāvēt: Spīdola, būdama mūžīga un atraisīdamās no zemes, mūžībā arī izgaist, gluži kā izgaist gaisma pasaulē bezgalībā. Bet Lāčplēsim jāzina, ka bez Spīdolas palīdzības viņš savu Laimdotu neatradīs. Bez dailes pār-
laicīgās varas nezels arī tā Latvija, ko iecerējis Lāčplēsis. Lai Spīdola un Lāčplēsis varētu saprasties un saska-
ņot mērķus, vienam tomēr kaut kas jāzaudē.

Kurš lai būtu tas, kam jāziedo

daļa no sevis? — Kas audzis zemē, tas nīkst, ja atraujas no zemes. Kas lido pāri pār zemi, spēj nolaisties un pastāvēt arī uz zemes. Un kas, galu galā, skāistāks — saules stars, kurš milzīgā ātrumā joņo pa visumu, vai sīks rasas piliens no zemes izaugušā un pie zemes saistītā ziedā, kad to skāris rītsaules stars? Tātad ziedoties, vismazāk zaudējot, var tikai Spīdola. Vajag atņemt viņai daļu no gaisīgās burvības, vajag burvju ābelei nocirst ne jau pašu galotni — tā gan skubina Kangars — bet vienu zaru, lai nāves ābolu vietā briestu sulīgi augli, kas spēcina garu gan miera laikā, gan cīņās par nacionālo eksistenci. Tā mainīgā Spīdola ar savu daili mainās uz skaidrību. Arī tagad viņa paliek valdniece, vēl arvien viņa ir skaistākā par visu, kas zemes virsū un zem zemes ellē, bet nu viņa kļūst arī žēlsirdīga gādniece ar maigu mirdzumu ugunīgajās acīs, un viņas tokas var satvert zobenu, lai solotu kareivju pulka priekšgalā. Gaisīgā debesu vara zaudēta, bet iegūta skaidrība, kas tautai visvairāk nepieciešama. Nu no

Spīdolas mutes skan jauns aicinājums
— pavisam citāds nekā tas, kas solīja
aizmigšanu mūžīgā nemanā un noslik-
šanu visuma skaistumā:

Akmens, šķelies,
Celies, mana apburtā tauta, celies
Pēc simtgadu miega uz jaunu dzīvi,
Pēc vergu sloga uz gaismas brīvi!

Akmens, šķelies,
Tautas dziesminiek Pumpur, celies!
Dzied latvju varoni Lāčplēsi,
Teic pagātni, cel uz nākotni!

Arī šis aicinājums liek posties ceļā
uz Mūžīgo Latviju, kaut vārdā tā
netop saukta. Bet nu Mūžīgās Latvijas
ideja organiski sakļaujas ar tautas
nacionālajām tradīcijām, un tās īste-
nošana nav domājama bez fiziskās
brīvības Latvijas teritorijā. Ja nebūtu
Spīdolas jaunā aicinājuma, visa mūsu
nacionālā dzīve, mūsu kultūra sastingtu
par Nāves salas akmeņiem. No vē-
stures atceramies, kā sastinga tautas
atmodas laikmeta gars. Diezgan mums
pieredzes materiālu par to, kā vēl
tagad liela daļa tautiešu, būdami go-
dīgi nacionālisti, dzīvo Nāves salas
pieticībā un miegaini saldā romanti-
sma. Viņu tautiskos centienus apmie-

rīna arīgs tradīciju nacionālisms. Bet tradīciju nacionālismam jātop par nemitīgi progresējošu kultūras nacionālismu, ar ko mēs kā brīva tauta vēlamies augt brīvu tautu kopībā un ticēt tādu laiku atnākšanai, kad sāksies skaistā cīņa bez asinīm Spīdolas valstībā.

Var dažādi domāt par Spīdolas sērām, piedzīvojot savu mainīšanos uz skaidrību. Varam pat saprazdami klausīties pārmetumus, kad viņa saka:

Es atdevu visu pasauli, —

Es gribēju jums vēl vairāk dot.

Jums nebija spēka saņemt.

Bet mēs jau nemaz nedomājam slēpt, ka mums tiešām nebija un nekad nebūs spēka saņemt to, ko varētu dot aizmigšana mūžīgā nemanā un noslikšana visuma skaistumā. Jo, kamēr esam aizmiguši svētlaimīgā visuma skaistuma baudīšanā, Kangars neguļ. Neguļ arī Melnais bruņinieks, vai nu viņš nācis no austrumiem vai rietumiem. Vienādā mērā mums bīstama kā Nāves salas miegainā pīticība, tā arī abstraktās dailes valstība ar mākslu pašas mākslas dēļ. Kas nīst Nāves

salu, lai nepamet to, aizlidodams gaišos tālumos, bet lai domā par apburtās tautas augšāmcelšanu uz jaunu dzīvi. Lai dzirdam un paturam prātā Spīdolas atvadu vārdus, kad viņa, atmodinājusi apburtos akmens tēlus, atstāj Nāves salu un kopā ar Lāčplēsi iet cīnīties par brīvu un laimīgu Latviju:

Es gribu mācīties robežas,
Šaurumā tikt pie pilnības, —
Pēc mērķa sniegties vistuvākā:
Launs ienaidnieks nācis Latvijā,
Nāc, iesim, ved mūs, vadoni:
Ej uzveic naidniekus, Lāčplēsi!

Zinām, ka reiz visi naidnieki tika uzveikti un Lāčplēša gaita tiešām bija nobeigta, jo Latvija kļuva brīva un laimīga. Zinām, ka Lāčplēša Latvijā arī Spīdola pasludināja savu valstību, kuŗas neatkarību nodrošināja paaudžu paaudzēs veidojies kultūras gars. Ar to bijām gatavi sākt skaisto cīņu bez asinīm. Būdami Latvijas valsts pilsoņi, ieguvām arī Mūžīgās Latvijas pašvalstniecību.

Mūžīgā Latvija pastāv vēl tagad. Vēl arvien tā faktiski un oficiāli ir neatkarīga pret visām četrām debesu

pusēm. Vēl Melnais bruņinieks nav to saminis, jo šo Latviju sarga mūsu gars, un mēs ticam Spīdolas vārdiem Nāves šālā: »Gaisma tiks tomēr pie uzvaras.« Arī tiem, kas laicīgo Latviju zaudējuši, neviens nespēj atņemt Mūžīgo Latviju, ja vien viņi paši par lēcu virumu nepārdod tās pavalstniecību. Dzīvodami Mūžīgajā Latvijā, ik brīdī atceramies, ka laicīgajā Latvijā atkal nācis ļauns ienaidnieks, un gaidam to stundu, kad no jauna skanēs aicinājums:

Nāc, iesim, ved mūs, vadoni,
Ej uzveic naidniekus, Lāčplēsi!

j uzveic naidniekus, Lāčplēsi? — Bet mēs taču redzējām sēru gājienu. Ko veda tur apbedīt? — Lāčplēsi. Mēs bijām pie atrakta mocekļa kapa. Kas tur gulēja sakropļots? — Lāčplēsis.

Vai visās malu malās neskan zināmā
vaidu dziesma: »Vai, vai, mūsu mī-
lie . . . «

Visa zeme ietinas baigā mijkrēsli,
jo saule riet austrumos. No tatāru
zemes nākdams, smagiem soliņiem uz
rietumiem dodas Melnais bruņinieks.
Tauta pēc tautas saņemst uz ceļiem un
ieliek viņa rokās savu brīvību, tā ka
neīstenojami šķiet tie ideāli, kuŗu dēļ
sagrauts vecais kontinents.

Tur stāv viņš atkal, mūsu Kan-
gars, ķērcošu balsteli, liku muguru,
un viss šis laiks, ko dzīvojam, ir
Kangara laikmets. Nav labi pašreiz
skatī minēt Lāčplēša vārdu. Kangars
klausās. Brīvības kareivji kauti un
spīdzināti. Lāčplēsis vēlreiz iet savu
nāves gaitu. Pats tu apmulsušām acīm
raugies tālos apvāršņos. Tu tiecies
apgūt vai visas pasaules valodas un
nemaz nemani, ka esi sācis stostīties
tajā valodā, kuŗas vārdi bija pēdējie
mirstošā Lāčplēša mutē. Svešu meldīju
pilnas tavas ausis, tā ka apklust tā.
ko iedziedāja vecmāmiņa šūpulī gu-
lošam. Aklimatizējies tur vai citur —
tā tev saka —, un drīz tu iegūsi šādu

vai citādu pavalstniecību, tu varēsi
cilvēciski dzīvot un būsi laimīgs. Kā
pēc tev ilgoties pēc tās Spīdolas val-
stības, kurā atmodās Nāves salā ap-
burtie, lai celtu Mūžīgo Latviju?

Vai, vai mūsu mīlie . . .

Bet, ticēdams, ka gaisma tiks to-
mēr pie uzvaras, tu dzirdi no jauna
noskanam mūža cīņu atbalsi, un, me-
lēdams tagadnei zīmes un līdzības
savas tautas legendās, klausies, ko
saka dzejnieks un Laikavecis:

»Tie visvairāk apspiestie ir vīstu-
vāk uzvarai. Netraucējiet Lāčplēsi
nāves gaitā. Viņa cīņa ir lielāka, nekā
cilvēki redzējuši. Ko jūs izjutāt neiz-
sakāmās briesmās, ir rīta pirmais svi-
dums, lielā cīņa vēl priekšā. Modrē-
jieties, lai nerod jūs gulošus, kad
nāks Lāčplēsis un vedīs jūs galējā
kaujā. Iekš jums ir tā pils un tā at-
slēga.«

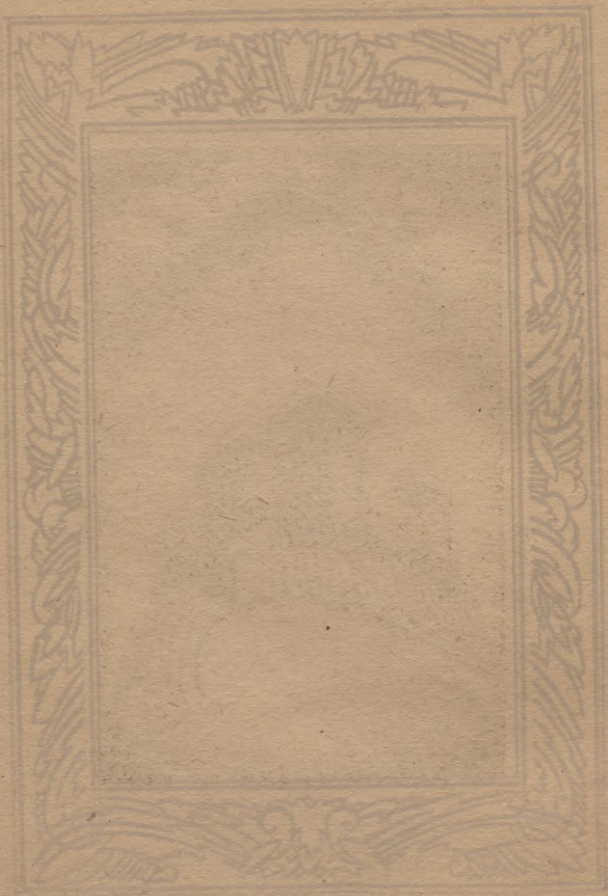
Tiešām, mūsu garā mirdz mūsu
Gaismas pils, un mūsu rokās ir tās
atslēga. Dzīvodami Spīdolas valstībā,
mēs paliekam modri, lai sagaidītu
Lāčplēša atnākšanu. Bet līdz tam
brīdim, vienalga kādos apstākļos no-

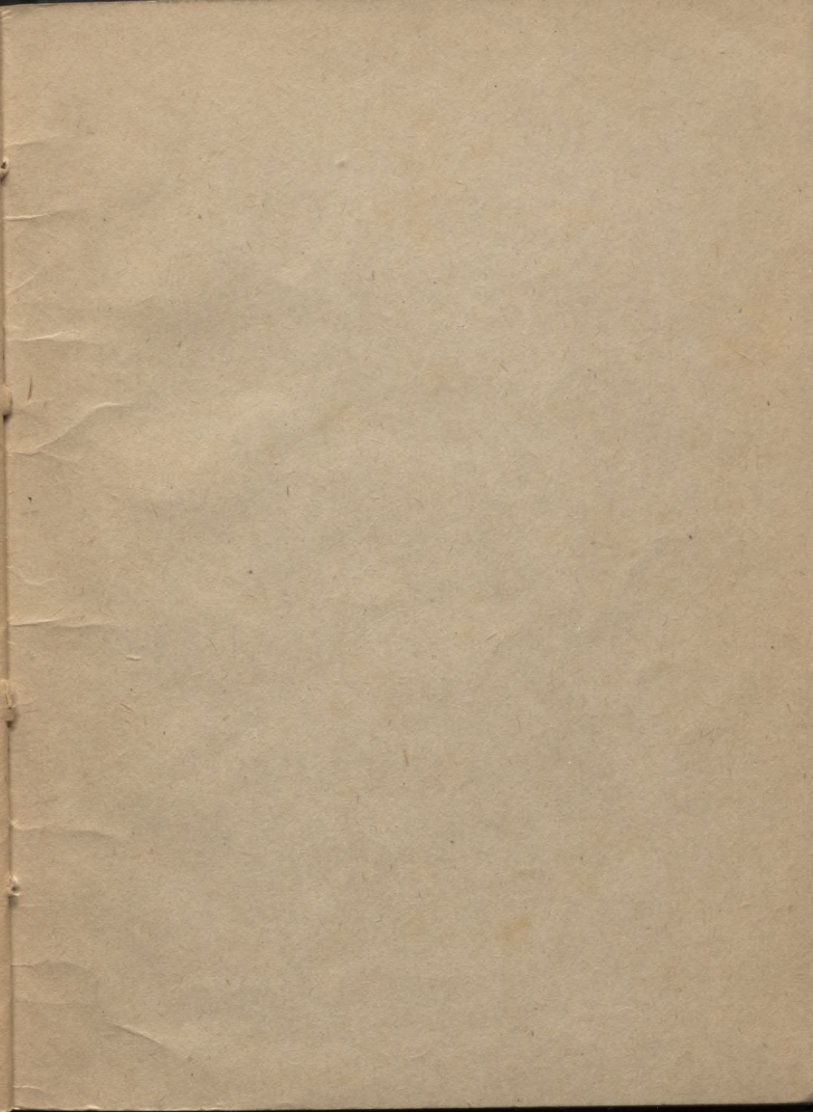
kļuvuši, lai atceramies Spīdolas vis-
gudrākos vārdus:

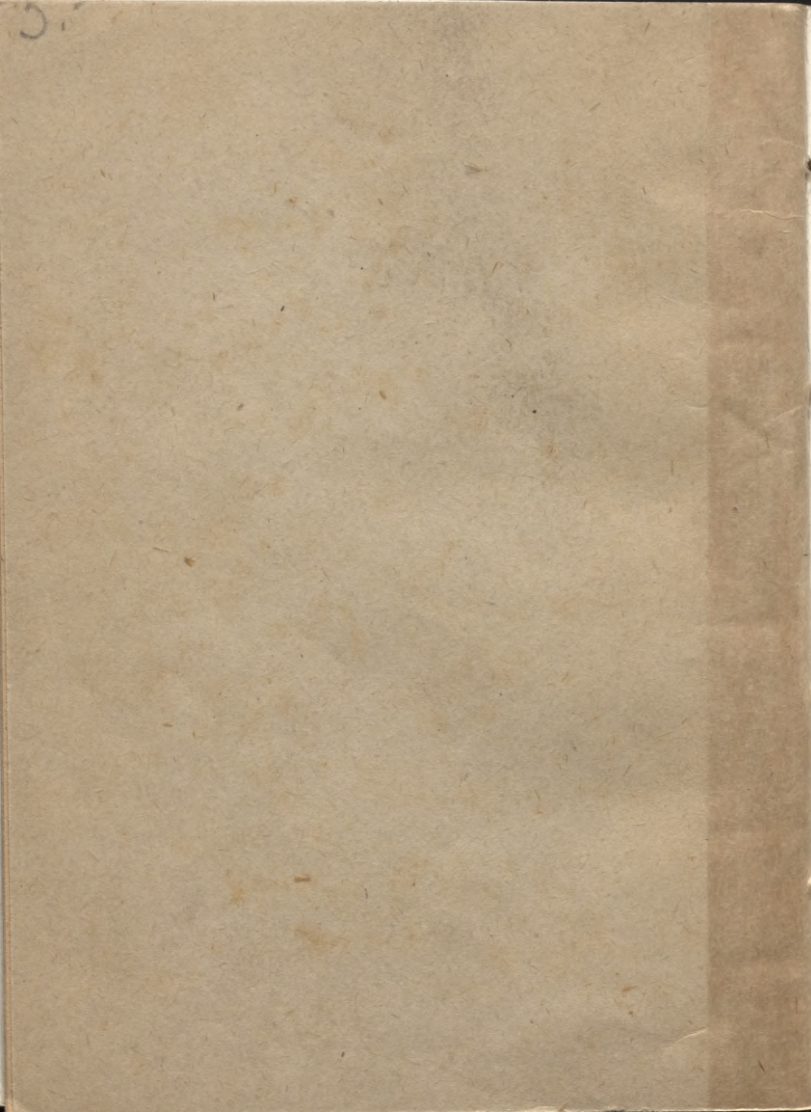
Es gribu mācīties robežas,
Šaurumā tikt pie pilnības . . .

Klausīdami šādam padomam, vairo-
sim savus spēkus. Kādu dienu, kad
būs rimis pēdējais viesulis, neverami
vērsies mūsu Gaismas pils vārti, un
tās zeltainais spožums būs vienīgais,
ko ieraudzīsim pasaules tuksnesī.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0301019512